

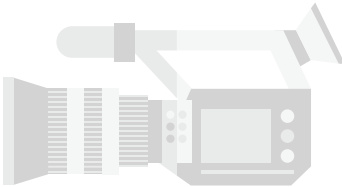
TÜRKİYE'DE

BASIN

ÖZGÜRLÜĞÜ

MİTLER VE GERÇEKLER

FAHRETTİN ALTUN
İSMAİL ÇAĞLAR
TURGAY YERLİKAYA

SETA

Türkiye'de Basın Özgürlüğü: Mitler ve Gerçekler

Türkiye'de Basın Özgürlüğü: Mitler ve Gerçekler

FAHRETTİN ALTUN
İSMAİL ÇAĞLAR
TURGAY YERLİKAYA

SETA

SETA Kitapları 6
ISBN: 978-605-4023-72-1
© 2016 SET Vakfı İktisadi İşletmesi
1. Baskı: Mayıs 2016, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi
Düzeltili: Mustafa Said İşeri
Kapak: Hasan Suat Olgun
Tasarım ve Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı ve Cilt: Türkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

FAHRETTİN ALTUN | İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi ve SETA İstanbul Genel Koordinatörü. *Modernleşme Kuramı: Eleştirel Bir Giriş* kitabının yazarı. *Kriter* dergisi genel yayın yönetmenliğini yürüten Altun, aynı zamanda *Sabah* ve *Daily Sabah* gazetelerinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

İSMAİL ÇAĞLAR | İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi ve SETA İstanbul Genel Koordinatör Yardımcısı. *From Symbolic Exile to Physical Exile: Turkey's Imam Hatip Schools, the Emergence of a Conservative Counter-Elite, and its Knowledge Migration to Europe* isimli kitabın yazarı olan Çağlar'ın ayrıca ulusal ve uluslararası birçok yayın organında makale ve görüşleri yayımlanmıştır.

TURGAY YERLİKAYA | Lisans eğitimini 2012 yılında Kocaeli Üniversitesi'nde tamamlayan Yerlikaya, yüksek lisansını 2014 yılında "Türk Medyasında Self-Oryantalizm" başlıklı tez ile Marmara Üniversitesi İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda tamamladı. Yerlikaya, Marmara Üniversitesi Kişiler Arası İletişim Ana Bilim Dalı'nda doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	23
İKİNCİ BÖLÜM	
TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
GÜNCEL SORUNLAR VE ULUŞLARARASI RAPORLARDA TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ	89
SONUÇ	139
KAYNAKÇA	146
EKLER	149
DİZİN	159

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK Parti:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP:	Anavatan Partisi
AP:	Avrupa Parlamentosu
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CPJ:	Gazetecileri Koruma Komitesi
DHKP-C:	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
DP:	Demokrat Parti
DYP:	Doğru Yol Partisi
FH:	Freedom House
FP:	Fazilet Partisi
HDP:	Halkların Demokratik Partisi
IPA:	Uluslararası Yayıncılar Birliği
İHD:	İnsan Hakları Derneği
MİT:	Milli İstihbarat Teşkilatı
PDY:	Paralel Devlet Yapılanması
RP:	Refah Partisi
RSF:	Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler
RTÜK:	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TESEV:	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
TGDP:	Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu
TGS:	Türkiye Gazeteciler Sendikası
TİB:	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TMK:	Terörle Mücadele Kanunu
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri
UHDR:	Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi
WEF:	Dünya Ekonomik Forumu
YSK:	Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

İnsanın kadim arayışlarından olan özgürlük, aynı zamanda modernliğin kurucu söylemlerindedir. Bir duygu durumu, bir fikir ve bir sistem olarak özgürlük; modern birey, toplum ve devletin ortaya çıkışının ana dinamiklerinden biri olarak varlık kazanmıştır. Özgürlük, içinde ya da etkilerini yaşadığımız modernlik çağında “varoluşsal bir ideal”den iktidar, toplum ve birey arasında gerçekleştirilen sözleşmenin bir parçası olarak teşekkül eden “vazgeçilmez bir ilke”ye dönüşür. Bu sözleşme, bir yandan özgürlüğü bir üst-anlatı olarak kuruyorken, diğer yandan bir başka “kurucu söylem”i devreye sokar ve bu iki söylem arasındaki gerilim modern yönetim pratiklerini düzenleyen başlıca metinlerin çerçevesini oluşturur. Bu söylem, güvenlik söylemidir ve özgürlük ile güvenliğin birbirlerine karşı konumlandırılma tarzları, otorite sahiplerinin birey, grup ve toplumların hayat alanlarını ne şekilde düzenlediklerini gösterir. İçinde olduğumuz ya da etkilerini yaşadığımız modernlik çağı; özgürlüğün güvenlikten önce geldiğini savunan aktörlere tanıklık ettiği gibi bir varoluş kaygısıyla, özgürlüğün, güvenliğin tesisi için baskılanabileceğini savunan aktörlere de tanıklık etmiş, bu iki yaklaşım arasındaki farklılıklar birçok siyasal ve toplumsal çatışmayı tetiklemiştir.

Özgürlük söyleminin modernliğin kuruluşuna yaptığı katkı bununla sınırlı değildir. Farklılaşmanın arttığı ve uzmanlaşmanın bir değer olarak öne çıktığı sanayi toplumu, sınıfsal ve mesleki alanlara bölünerek kurumsallaşmıştır. Bu kurumsallaşma süreci içerisinde, özgürlük söylemi, modern mesleklerin ortaya çıkışı, örgütlenmesi ve kökleşmesi için bir zemin oluşturmuştur. Özgürce meslek seçen ve

mesleğini icra eden birey fikri, modernliği kuran en önemli unsurlardan biridir. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, tarihteki örnekleriyle kıyaslanamayacak ölçüde hızlanan nüfus hareketlilikleri “özgür birey”leri farklı “meslek alanları”na yönlendirmiştir.

Özgürlük söyleminin modernlikle ilişkisi bununla da sınırlı değildir. Düşünce ve ifade özgürlüğü, modernliğin ana felsefi zeminini oluşturan aydınlanma düşüncesinin hareket noktalarından biri olarak öne çıkar. Immanuel Kant’ın meşhur ifadesiyle “bilmeye cüret eden” aydınlanma bireyi, özgürce düşünebilen ve düşündüğünü ifade edebilen bireydir. Bir düşünce ve bilginin geniş toplum kesimlerine ulaştırılabilmesine olanak tanıyan teknolojik gelişmelerle birlikte, düşünce ve ifade özgürlüğü felsefi alanın dışına taşarak siyasal bir içerik kazanır. “Demos”un siyasal bir aktöre dönüşmesi ve bu sürecin ana unsurlarından biri olarak medyanın görülmesi, kitle iletişim araçları aracılığıyla üretilen ve adına enformasyon denen yeni bir bilgi türünü ortaya çıkarır. Bu yeni bilgiyi üretmek, yayımlamak ve dağıtmakla yükümlü profesyoneller, endüstri kapitalizmiyle birlikte kurumsallaşan meslek alanları içerisinde kendi özerk alanlarını oluşturmuşlar, söz konusu özerk alanın korunması için özgür bir medya sistemi ve ideası oluşturulması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu anlamda modern liberal demokrasilerin kurucu unsurlarından biri olan basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünün bir türevi olarak değerlendirilmiş ve meşruiyetini bu yolla tesis etmiştir.

“Basın özgürlüğü” aynı zamanda tarihsel anlamda medyanın modern güç ilişkileri içerisinde iktidar merkezi olarak varlık bulma arzusunun bir parçası şeklinde kurgulanmış bir söylemdir. Bu yönüyle “basın özgürlüğü söylemi”nin basın kuruluşlarının “iktidar” arayışlarının uzantısı olarak sıklıkla devreye sokulduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte basın özgürlüğü adı altında yapılan tartışmaların,

basının özgür yayın yapma talebinden bütünüyle bağımsız olduğu söylenemez. Basın özgürlüğü bağlamında dile getirilen unsurlar, uzun vadede medyanın daha özgür bir ortamda faaliyet yapmasına engel olan bir dizi sorunu da içermektedir.

Basın özgürlüğü söylemi, “opinion publique”e olan inançtan da beslenmekte ve kamuoyunun düşünce ve reflekslerinin siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik durum ve süreçleri belirleyeceği varsayılmaktadır. Bu varsayım, aynı zamanda medya faaliyetlerinin belirli kurallara tabi kılınması ve gerekli görüldüğü takdirde kısıtlanabilmesi yönünde bir siyasal iradenin de gün yüzüne çıkmasına yol açmıştır. Bu süreçte, bir yandan siyasal erki elinde bulunduran güçler medyanın faaliyetlerini denetlemeye yönelik mekanizmalar geliştirmeye çalışırken diğer yandan medya alanında faaliyet gösteren aktörler kendi özerk alanlarını inşa etmeye ve genişletmeye çalışmışlardır. Basın özgürlüğü söylemi, tarihsel olarak medya endüstrisinin özerkleşme ve siyasal etki gücünü artırma sürecinde araçsallaştırılmış olsa da, zamanla medyanın ifade ve örgütlenme özgürlüğü bağlamında işlevsel bir çerçeve oluşturmuştur.

Bu bağlamda basın özgürlüğü, sadece gazetecilerin kitle iletişim araçlarında serbestçe haber ya da yorum üretme özgürlüğü olmayıp, aynı zamanda toplumun bilgi ve haber alma özgürlüğü anlamına da gelmektedir. Bu yönüyle basın özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar, sadece ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar olmamakta, bireylerin içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve kendisini doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren olaylar hakkında bilgilendirme hakkını da kısıtlamaktadır.

Tam da bu noktada medya ile bireylerin bilgi edinme hakkı arasındaki ilişkiyi eleştirel bir gözle sorgulamak anlamlı olacaktır. Dünya

genelinde olduğu gibi Türkiye’de de medya, sahip olduğu söylemsel ve kültürel iktidarı, kamu yararına çalıştığı söylemi üzerine kurmaktadır. Buna göre medya mensupları kendi mesleklerini icra ederken aynı zamanda bin bir güçlük ve tehlike altında kamusal, kutsal ve saygıdeğer bir iş yaparlar; halkın bilgilenme ve haber alma özgürlüğü için çalışırlar. Bir noktaya kadar geçerliliği olan bu iddia, medya sektörünü ve mesleğini diğer birçok sektör ve meslekten daha kutsal ve dokunulmaz bir yere oturtmaktadır. Bireyler içerisinde yaşadıkları toplumu ve kendi hayatlarını ilgilendiren birçok konu, olay ve tasarıdan medya sayesinde haberdar olmaktadır. Öte yandan medya önemli bir endüstri ve sektördür ve diğer bütün endüstri ve sektörler gibi piyasa kurallarına tabidir; kar-zarar, fayda-maliyet hesabı yapar ve bu anlamıyla kutsal değil dünyevidir, ayakları yere basar.¹ Dahası medya sektörel çıkarlarını takip ederken, mesleki kutsallığını araçsallaştırır. Medyanın iktidar ve sermaye ile olan ilişkisini kısmen bu araçsallaştırma üzerinden okumak mümkündür.²

Medya, modern toplumdaki başlıca sosyalleşme aracıdır. Dünya yüzeyinde cereyan eden pek çok olay ancak basının haber ve yorum üretme performansı ile gözler önüne serilebilmekte, bu haber ve yorumları tüketenler, hiç gitmedikleri dünyalar hakkında bilgilenmektedirler.³ Medya, gündelik hayattan siyasete, toplumsal yapılardan ekonomik gelişmelere, kültürel birikimlerden tarihsel anlatılara kadar geniş bir zeminde muhataplarına farklı anlamlandırma pratikleri su-

¹ Medya sermaye ilişkilerinin bu yönü hakkında daha kapsamlı bilgi için bkz. A. Raşit Kaya, İktidar Yumağı: Medya-Sermaye-Devlet, (İmge Kitabevi, Ankara: 2009), s. 137-142.

² Roya Akhavan-Majid, “American Mass Media and the Myth of Libertarianism: Toward an ‘Elite Power Group’ Theory”, *Mass Communication Faculty Publications*, Paper 10, (1991), s. 8.

³ Daniel Lerner, *The Passing of Traditional Society: Modernizing The Middle East*, (The Free Press, Newyork, London: 1966), s. 53-54.

nar. Bu anlamlandırma pratikleri toplumsal, ekonomik ve kültürel gerçekliklerin yanı sıra bir medya gerçekliği de inşa eder.

Söz konusu medya gerçekliği dışarıda bırakılarak modern dünya anlaşılabilir. Bu durum Türkiye'nin modernleşme tarihi için de geçerlidir. Kitle iletişim araçları üzerinden üretilen medya gerçekliği, Türkiye'nin modernleşme tarihi açısından son derece merkezi bir öneme sahiptir. Medya, hem Batılılaşma sürecinin başlıca taşıyıcısı olarak varlık göstermiş hem de farklı siyasal programlar ve aktörler arasındaki ilişki ve çatışmalarda taraf olmuştur.⁴ Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde çok sıkı bir biçimde denetim altında tutulan medya, kriz dönemlerinde öne çıkmış, zaman zaman krizlerin derinleşmesinde zaman zamansa demokratikleşme süreçlerinin önünün açılmasında etkili olmuştur.⁵

Türkiye'de de medya-iktidar ilişkileri iki yönlü ilerlemektedir. Birçok askeri darbenin oluşum sürecine yaptıkları haber ve yorumlarla katkıda bulunan, darbeler gerçekleşikten sonra destek veren medya; zaman zaman da antidemokratik yapılanmaların deşifre edilmesine imkan tanımıştır. Bu çerçevede meşru siyasal alanı baskı altına almaya çalışan illegal örgütlenmeler kamuoyunun gündemine taşınmıştır.

Hiç kuşkusuz, kendi dar grup menfaatlerini öne çıkararak devlet içinde örgütlenmeye çalışan yapılar, kamu otoritesini kullanarak bireysel çıkar elde etmeye çalışan aktörler ancak basın özgür ya-

⁴ Osmanlı-Türk Modernleşme sürecinde matbuatın Batılılaşma sürecindeki etkisi ve kamuoyu (*public opinion*) oluşturmada oynadığı rol için bkz. Şerif Mardin, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, (İletişim Yayınları, İstanbul: 1998), s. 281-307; Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri: 1895-1908*, (İletişim Yayınları, İstanbul: 1996), 5. Baskı, s. 53; Basının, siyasi fikir cereyanlarının ve toplumsal hareketlerin gelişimine etkisi için bkz. Kemal Karpat, *İslam'ın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması*, çev. Şiar Yalçın, (Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 2005), s. 213-243.

⁵ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, (Timaş Yayınları, İstanbul: 2010), s. 251-252; Fahrettin Altun, "Türkiye'de Medya Muhalefeti: Kavramsal Bir Analiz", *Türkiye'de Medya*, ed. Nabi Avcı, (Meydan Yayıncılık, İstanbul: 2011), s. 127.

yınlarıyla gündeme taşınabilir. Basın özgürlüğü ve kamunun haber alma hakkı, özellikle kamuoyunu yakından ilgilendiren ve çok önemli iddiaların konu edildiği davalarda daha fazla önem arz etmektedir.

Medya, Türkiye’de de kamusal yarar içeren ve toplumların siyasal mukadderatını ilgilendiren konularda yapacağı haberleri, yasal sınırlar ve medya etiği konvansiyonları çerçevesinde üretebilmeli, bu çerçevede medyanın ifade özgürlüğü engellenmemelidir.

Farklı dönemlerde dört askeri darbenin yaşandığı ve 1990’lı yıllara kadar televizyon yayıncılığının tamamen devlet tekelinde olduğu Türkiye’de, tarihsel geçmiş henüz tüm yönleri ile aydınlatılmış değildir. Uğur Mumcu, Çetin Emeç, Abdi İpekçi ve Hrant Dink gibi önemli gazetecilerin fikirlerinden ötürü öldürüldüğü, birçok gazetecinin benzeri sebeplerle senelerce hapiste yattığı dönemler, Türkiye tarihinin acı gerçekleri olarak önümüzde durmaktadır.

Türk basın tarihi incelendiğinde, ana akım Türk medyasının genellikle hakim gücün ve rejimin yanında yayınlar yaptığı gözlenmiştir. Örneğin 27 Mayıs darbesi öncesinde yüzlerce öğrencinin işkencelerde öldürüldüğü, kıyma makinelerinden geçirilerek tavuk yemi haline getirildikleri gibi sonradan yalan olduğu ortaya çıkan sayısız dezenformasyon içeren haber yapılmıştır.⁶ Söz konusu dezenformasyonlar 27 Mayıs darbesi ile sınırlı kalmamıştır. Çok daha yakın bir tarihte 28 Şubat sürecinde medya eliyle sahnelenen Müslüm Gündüz-Fadime Şahin-Ali Kalkancı mizansenî medyanın askeri darbe süreçlerindeki hazırlık rolüne örnek olarak gösterilebilir.⁷ Bu dönemlerde yapılan haber ve yayınlar, Türkiye’de demokratik

⁶ İdris Gürsoy, *Medyadaki Darbe Geni*, (Kaynak Yayınları, İstanbul: 2013), s. 58-60.

⁷ İsmail Çağlar, *Good and Bad Muslims, Fake and Real Seculars: Center-Periphery Relations and Hegemony in Turkey through the February 28 and April 27 Processes*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, (Leiden Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Bölümü, 2013), s. 56-57.

sistemi ortadan kaldırmaya dönük bir kurgunun parçası olmuş ve askeri darbelerin psikolojik zeminini hazırlamışlardır. Son olarak 2013 yılında gerçekleşen Gezi Parkı Şiddet Eylemleri esnasında da medya meşru sınırları zorlayan bir yayın politikası benimsemiştir. Geleneksel medya, eylemler sırasında sosyal medyada üretilen asparagas haberleri siyasi bir ajanda ile paylaşmıştır. Muhalefet cephesinin sadece ulusal medya ile sınırlı kalmaması ve tedrici bir ivme ile dış basında da ciddi bir karşılık bulması, Türkiye'nin uluslararası imajını yıpratmaya yönelik bir işlev de görmüştür. Batı basınında özellikle Gezi Parkı Eylemlerinin ardından Türkiye'ye karşı ciddi bir muhalefet ortaya çıkmıştır.⁸

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde siyasal bunalımların derinleştiği ve toplumsal gerilimlerin yoğunlaştığı dönemler, medya manipülasyonlarına, dezenformasyon içeren haber ve manşetlere sahne olmuş ve bu dönemlerde hukuka, demokrasiye ve insan haklarına çok ağır darbeler vurulmuştur. İnsan Hakları Derneği (İHD) Eski Genel Başkanı Akın Birdal'a yönelik suikast girişimi, gazeteci Hrant Dink suikasti, Rahip Santoro cinayeti, Malatya Zirve katliamı, Danıştay baskını ve Savcı Mehmet Selim Kiraz'ın şehit edilmesi gibi olaylarda, terör ve şiddet karşısında yeterince hassas davranmayan medya organlarının, bu süreçlerde kişileri hedef gösteren bir yayın politikası izlediği bilinmektedir. Bu vahim olayların tüm detayları toplum hafızasındaki ve vicdanındaki yerini canlı bir şekilde korumaktadır.

⁸ Turgay Yerlikaya, "Batı Basınında Türkiye Algısı", *SETA Analiz*, Sayı: 117, (Şubat 2015).

Geldiğimiz noktada değişen dünya sistemi, toplumsal yapıdaki dönüşümler, internetin bilgiye erişimi kolaylaştırması, insanların demokratik bir sistemde kendini daha rahat ifade etme arzusu, toplum hukukunu ve emniyetini korumakla görevli birimlerin gayretleri ve Avrupa Birliği (AB) sürecinin de katkısıyla nispeten daha özgür bir ortama doğru yol alındığı öne sürülebilir. Geçmişte tabu olarak kabul edilen ve kamuoyu önünde konuşulmasına imkan tanınmayan konular bugün farklı medya ortamlarında tartışılabilmektedir.

Fakat bu değişimin ideal düzeye ulaştığını söylemek henüz mümkün değildir. Zira medya alanı manipülasyonlardan, müdahale ve baskılardan tamamen kurtulabilmiş değildir. Bu baskının ana kaynağı hakkında farklı yaklaşımlar söz konusudur. Kimilerine göre, bu baskı bizatihi seçilmiş hükümet yetkililerinden kimilerine göre ise devlet içinde etkin bir konuma sahip olan askeri ve yargı bürokrasisinden gelmektedir. Özellikle yargı bürokrasisindeki paralel yapılanmanın açılan davalarda tartışılan kararlar vermesi, sorunun siyasetle sınırlı bir sorun olmadığını da gösterir niteliktedir. Kamu davalarının yanı sıra özellikle bazı kişilerin gazetecilere yönelik sistematik davaları da son dönemlerde medya ve medya mensuplarına yönelik önemli baskı kaynaklarından biri haline gelmiştir. Sadece Fethullah Gülen'in gazetelere ve köşe yazarlarına açtığı dava sayısının 1.500 civarında olduğu ifade edilmektedir.⁹

Türkiye 2000 sonrasında, AB'ye uyum yasaları çerçevesinde kayda değer bir dönüşüm gerçekleştirmiş, ciddi bir demokratikleşme sü-

⁹ Yasin Doğan, "Evrensel Hukuk Siyasetçiye Laf Yetiştirmez", *Yeni Şafak*, 9 Nisan 2014. Gülen'in en çok dava ettiği gazetelerin başında *Yeni Şafak*, *Sabah*, *Star* ve *Yeni Akit* gelirken; dava açtığı köşe yazarlarının başında ise şu isimler yer almaktadır: Abdulkadir Selvi, Yasin Aktay, Cem Küçük, Hilal Kaplan, Ömer Lekesiz, Yusuf Kaplan, Mustafa Karaalioglu, Yusuf Ziya Cömert, Elif Çakır, Sevilay Yükselir, Mehmet Barlas, Mehmet Ali Önel, Ahmet Keleş, Şeref Oğuz, Rasim Ozan Kütahyalı, Ergün Diler, Turgay Güler, Hasan Karakaya, Betül Dağüstün ve Akif Beki. "Özgür Basına Gülen Darbesi", *Yeni Şafak*, 4 Ocak 2015.

reci yaşamıştır. Yaşanan dönüşüm süreci, sancısız bir süreç değildir. 2000'lerin başından bu yana Türkiye'de statükoyu savunan yapılar ile değişim isteyen güçler arasında çok ciddi bir mücadele yaşanmaya devam etmektedir. Medya alanında yaşanan gerilimler ve basın faaliyetlerine yönelik kısıtlama ve denetleme girişimleri, söz konusu dönüşüm sürecinden duyulan rahatsızlıklarla doğrudan bağlantılıdır. Bu sürecin sağlıklı bir mecraya doğru evrilmesi ancak toplumun tüm kesimlerinin üzerinde uzlaştığı ve ilgili sosyal paydaşların inisiyatifleriyle hazırlanmış yeni bir anayasanın yürürlüğe girmesiyle mümkün olabilecektir.

Bugün basın aracılığıyla suç işlediği düşünülen ve cezalandırılması talep edilen kişi ve kuruluşlarla ilgili olarak oluşturulan istatistiklere bakıldığında “muhafazakar” veya “hükümete yakın” olarak gösterilen gazetelerin hapis tehdidiyle açılan dava listesinin ilk üç sırasında yer aldığı görülebilir.¹⁰ Özellikle son dönemdeki kazanımlarını kaybetme korkusuyla değişime direnen ve statükocu bir anlayış benimseyen Doğan Medya Grubu, bu anlamda siyasi bir aktör hüviyetine bürünmüştür. Medyayı kullanarak siyaset yapmak, belli bir siyasi pozisyon üretmek sorunlu bir tutum değildir. Ancak medyayı siyasi bir araç olarak çıkar ilişkilerinde kullanmak, basının ideal durumuyla çelişen bir gerçekliktir. Egemen konumunun sarsılmasını siyaset dışı yollarla tadil etmeye çalışan bir grubun “basın özgürlüğü” üzerinden alanını genişletmeye çalışması kabul edilemez. Bu doğrultuda basın özgürlüğü, siyasi amaçlar uğruna araçsallaştırılmakta ve tek taraflı işletilen bir özgürlük anlayışına hapsedilmektedir. Farklı medya gruplarının hukuk aracılığıyla tahdit edilmeye çalışılması, söz konusu tek taraflılığın somut bir göstergesidir.¹¹ Bu durum, Türkiye'de basın özgürlüğü

¹⁰ Aydın Doğan'ın Turkuvaz ve Türkmedya grubu bünyesindeki yazarlara yönelik açtığı davalar için bkz. “Aydın Doğan'dan Gazetecilere Dava Yağmuru”, *Star*, 9 Ekim 2015.

¹¹ Fahrettin Altun, “Aydın Doğan ve Partisi”, *Akşam*, 9 Mart 2014.

Türkiye’de basın özgürlüğünü gündeme getiren uluslararası ve yerel aktörler meseleyi derinlikli bir perspektifle ele almayıp, daha çekici ve sıcak bir alan olan gündel siyasi tartışmalara hapsetmektedirler. Oysa Türkiye’de basın özgürlüğünün önündeki en büyük engeller siyasi iradeden değil siyaset dışı iktidar alanlarından kaynaklanmaktadır. Tabloyu daha vahim hale getiren bir etken ise siyasi irade dışındaki iktidar organlarından kaynaklanan basın özgürlüğü ihlallerinin sinik ve karşı koyulması zor bir yapıda olmasıdır.

Bu kitap, Türkiye’de basın özgürlüğü tartışmalarını yeni bir bağlama taşımak, basın özgürlüğünü siyasi amaçlar için araçsallaştıran yüzeysel fakat yaygın tutuma alternatif sunmak, buna karşılık Türkiye’de basın özgürlüğü önündeki yapısal problemleri resmetmek ve günümüzde basına yönelik kısıtlamaların hangi alanlarda yoğunlaştığını ve hangi iktidar organlarınca yürütüldüğünü göstermek amacını taşımaktadır.

Çalışmanın en önemli hedefi kamuoyunun aydınlanması adına basın faaliyetinde bulunan gazetecilerin yaşadığı sorunlara dikkat çekmek, ne tür bir baskı ile karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymak ve basın özgürlüğünün korunabilmesi adına gelecek için yol gösterici olmaktır. Bu çalışmanın çerçevesi, basın özgürlüğü konusundaki teorik kaynaklardan, resmi verilerden, önde gelen gazetecilerle yapılan derinlemesine mülakatlardan ve konuyla ilgili olarak kaleme alınan uluslararası raporlardan hareketle çizilmiştir.

